

Fredagen den 12 februari

Kl. 10.00

*Om planerna på visst
bistånd till Moçam-
bique, m. m.*

1 § Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

2 § Svar på interpellation 1987/88:166 om planerna på visst bistånd till Moçambique, m. m.

Anf. 1 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har frågat mig om det föreligger planer på att med biståndsmedel stödja Moçambiques armé och om jag i så fall avser att förelägga riksdagen särskilt förslag härom. Vidare frågar Margaretha af Ugglas om insatser till militära ändamål är planerade i fler mottagarländer av svenskt bistånd.

Moçambiques ekonomiska utveckling försvåras i hög grad av Sydafrikas destabiliseringspolitik. Sabotageaktioner och väpnad terror utförda av den av Sydafrika stödda rebellrörelsen RNM innebär att landets infrastruktur slås i spillror samt att produktion och distribution inom jordbruk, industri och handel kraftigt försvåras. Internationella katastrofinsatser förhindras och förstörs. Civilbefolkningen utsätts för oerhörda grymheter.

Antalet människor som har drabbats av krigsaktiviteter eller naturkatastrofer och som är i behov av bistånd uppskattas till 4,5–5 miljoner av en befolkning på drygt 14 miljoner. Över 600 000 människor beräknas leva som flyktingar i sitt eget land, och ungefär lika många beräknas ha flytt till grannländerna. Barnadödligheten är bland den högsta i världen.

Moçambique är i dag det största mottagarlandet av svenskt bistånd. Enligt regeringens förslag kommer medelsramen under nästa budgetår att uppgå till 355 milj. kr. Härtill kommer katastrofmedel, medel för regionala insatser genom samarbetsorganisationen SADCC, bistånd genom enskilda organisationer samt extra betalningsbalansstöd. Sverige är en av de största givarna av bilateralt bistånd till Moçambique.

De långsiktiga målen för biståndet till Moçambique är i första hand att bidra till att minska det ekonomiska beroendet av Sydafrika och att ge stöd åt landets ekonomiska och sociala utveckling. Det svenska stödet har kontinuerligt anpassats till det ekonomiska kristillståndet och till den allvarligt försämrade säkerhetssituationen. Trots de ytterst besvärliga förhållandena utnyttjas biståndsmedlen väl.

Herr talman! Det är nödvändigt att inledningsvis beröra den aktuella situationen i Moçambique för att kunna ge en bild av den verklighet som

Prot. 1987/88:68
12 februari 1988

*Om planerna på visst
bistånd till Moçambique, m. m.*

människorna lever i. Som framgått är Moçambique starkt beroende av bistånd för landets försörjning och ekonomiska återuppbyggnad. Det internationella biståndsflödet från såväl öst som väst har också ökat under år 1987.

Sydafrikas påtryckningar och störningsaktioner mot Moçambique fortsätter. De internationella sanktionerna mot Sydafrika har varit helt otillräckliga för att förmå apartheidregimen att upphöra med sin politik, som är både djupt omänsklig och ett allvarligt brott mot folkrätten. Den svenska regeringen fördömer skarpt den pågående aggressionen från Sydafrika gentemot Moçambique.

Det är med utgångspunkt i Moçambiques särskilt utsatta position och landets behov av internationellt stöd som vi inom utrikesdepartementet analyserar möjligheterna att bidra mer aktivt till att utvecklingsansträngningarna och katastrofinsatserna inte går till spillo. Inget annat mottagarland befinner sig i en situation jämförlig med den i Moçambique. Några motsvarande diskussioner avseende andra mottagarländer förs sålunda inte.

För svensk del är det viktigt att se till att det svenska biståndet utnyttjas effektivt och att avtalade projekt och program kan genomföras enligt de uppställda planerna. I ljuset av den besvärliga säkerhetssituationen har vi ett ansvar för att de insatser som vi medverkar i inte går förlorade genom sabotage och andra störningsaktioner. Vi har också ett ansvar att tillse att den personal som är anställd och verksam inom biståndet arbetar under tillfredsställande skydd och säkerhet.

Det är mot denna bakgrund som vi nu analyserar behovet och möjligheterna att vidta åtgärder för att öka skyddet vid de anläggningar och utvecklingsprojekt som Sverige stödjer. Det är ännu för tidigt att lämna information om det konkreta innehållet i de biståndsinsatser som kan bli aktuella. Ytterligare tid krävs för att bereda ärendet. Jag vill dock understryka, som direkt svar på Margaretha af Ugglas första fråga, att det inte handlar om vare sig krigsmateriel eller militärt samarbete med Moçambique.

Jag vill dessutom framhålla att internationella ansträngningar måste göras och samråd ske för att en vidare samverkan kan komma till stånd. Hos flera av Moçambiques biståndsgivare diskuteras och bereds nu säkerhetsinriktat bistånd. Det är således inget unikt att sådana diskussioner förs här i Sverige.

Jag vill slutligen nämna, herr talman, att aktiviteterna inom Förenta nationerna har ökat för att stödja Moçambique och lindra effekterna av Sydafrikas destabiliseringspolitik i enlighet med generalförsamlingens resolutioner. Enligt min mening kan Förenta nationerna göra mer både för att uppmärksamma Moçambiques ytterst allvarliga situation och för att påverka det internationella samfundet att vidta lämpliga åtgärder.

Regeringen anser att det är en internationell förpliktelse att ge Moçambique ett ökat stöd i det nu rådande läget.

Anf. 2 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det är långt och oroande. Biståndsministern bekräftar att UD i all tysthet, utan att ha hört riksdagen, förbereder bistånd till militära ändamål i Moçambique. Detta är djupt oroande, då det innebär ett övergivande av en av huvudprinciperna för

svenskt bistånd, nämligen att biståndet skall ha en humanitär inriktning.

Att lidandet i Moçambique är stort har vi alla många vittnesbörd om. Men tragiken är djup också i Etiopien, Angola och Afghanistan. Just i veckan har vi fått höra att hjälpsändningarna inte når fram till det svältande Etiopien på grund av inbördesstriderna.

Det finns en hoppfull ansats i biståndsministrarnas svar – det hon nämner om arbetet i FN. Men varför fullföljer inte Lena Hjelm-Wallén denna ansats? Varför ger hon inte kammaren beskedet nu att Sverige skall ta initiativ till att ta upp Moçambiques sak i FN? Det finns flera fora för Sverige att vända sig till. Jag skulle kunna tänka mig att Danmark, som ju protesterat mot de svenska planerna på militärt bistånd i Moçambique, vilket den danska utrikesministern gav ganska klart besked om på en presskonferens i Arusha, skulle vara villigt att verka för Moçambiques sak i EG-kretsarna. Att utöva tryck på Sydafrika i internationella fora, att verka för dialog och nationell försoning måste vara den rätta vägen för Sverige, med Sveriges ställning och med Sveriges principiella utrikespolitik, att hjälpa Moçambique, inte att överge viktiga principer för svenskt bistånd.

Jag vill, herr talman, sluta detta mitt korta inlägg med att vädja till biståndsministern att hon ger detta tysta, inte särskilt väl redovisade arbete inom utrikesdepartementet en sådan inriktning att det stämmer med grunderna för svensk utrikespolitik.

Anf. 3 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag kan försäkra Margaretha af Ugglas och andra att vi inte på något sätt tänker överge den humanitära linjen i svensk biståndspolitik. För oss är det självklart att vi skall förbli den linjen trogna. Jag har också i mitt svar sagt att det inte rör sig om vare sig krigsmateriel till eller militärt samarbete med Moçambique.

Eftersom situationen är så allvarlig i Moçambique behöver vi överväga vad vi ytterligare kan göra för att förvissa oss om att biståndsinsatser verkligen kommer fram och inte går till spillo. Som jag nämnde i svaret pågår sådana resonemang även i många andra länder.

Margaretha af Ugglas tar särskilt upp EG. Inom EG förs det diskussioner om skydd till biståndsprojekt. Vi diskuterar också fortlöpande denna fråga med de andra nordiska länderna.

I Arusha diskuterade jag med EG:s biståndschef om just dessa problem. Det förs inom EG likartade resonemang som de vi för i Sverige. Vi är alltså inte unika. För övrigt vet vi att en del andra länder redan har fattat beslut i frågan, t. ex. Storbritannien och Spanien. I Canada överväger regeringen dessa frågor. Samväldesländernas utrikeskommitté håller på att utreda hur Moçambiques säkerhetsbehov bättre skall kunna tillgodoses. Sverige är således inte unikt, utan det är många länder som tänker i dessa banor.

Det vore litet grand att sticka huvudet i busken att över huvud taget inte beröra och analysera denna fråga. Inom departementet arbetar vi med detta, men vi har inte fattat beslut ännu. När vi kommer i en beslutssituation, kommer vi givetvis att kontakta de organ som då behöver kontaktas – i första hand SIDA naturligtvis. Om beslutet innebär en verklig förändring av svensk

biståndspolitik måste riksdagen självfallet kopplas in. Men jag förutser inte någon sådan förändring.

Jag håller med om att FN borde göra mer, även om det redan gjorts en del. FN:s generalsekreterare anordnade förra året ett särskilt möte om Moçambiques behov av katastrofbistånd. Numera finns det en särskild samordnare för FN-insatserna. FN:s fackorgan arbetar med olika katastrofinsatser, varvid säkerhetsaspekterna beaktas.

Den internationellt respekterade Maurice Strong har på den svenska regeringens uppdrag gjort en utvärdering av samordningen av de internationella katastrofinsatserna i Moçambique. En av Strongs viktigaste slutsatser var att biståndsgivarna borde överväga möjligheten att lämna "non-lethal aid" till Moçambique.

Förutom att FN borde kunna göra mera i detta avseende, krävs ytterligare internationella ansträngningar för att uppmärksamma det allvarliga läget i Moçambique, främja bilateralt bistånd och föreslå lämpliga internationella insatser. Med tanke på de resonemang som pågår inom olika länder tror jag att vi så småningom kommer att nå målet.

Jag är litet förvånad över att Margaretha af Ugglas inte vill att vi i Sverige ens skall beröra denna fråga.

Anf. 4 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag menar att vi inte bör lämna en av huvudprinciperna i svensk biståndspolitik och svensk utrikespolitik över huvud taget, nämligen en humanitär inriktning när vi försöker hjälpa andra länder.

Lena Hjelm-Wallén ger riksdagen i dag ett dubbelt budskap. Dels säger hon att det inte förestår någon förändring av svensk biståndspolitik, dels säger hon att någonting nytt håller på att beredas. Vidare säger hon att vi inte är unika, andra länder arbetar också med denna fråga. Hon har själv i tidningsartiklar talat om gråzonsbistånd.

Här införs ett intressant, nytt begrepp – detta kan vara av intresse också för försvarsministern, som är närvarande i kammaren. Statsrådet talar om ett säkerhetsinriktat bistånd. Det står inte ett ord om något säkerhetsinriktat bistånd i den budgetproposition som är förelagd riksdagen. Jag konstaterar att riksdagen inte har fått några besked om detta arbete, som tydligen i all tysthet försiggår i utrikesdepartementet. Jag är glad över att höra, att även om det är SIDA som först skall kopplas in, så kan det hända att riksdagen så småningom får besked på dessa väsentliga punkter – det kan också herr talman notera. Detta är djupt allvarligt, Lena Hjelm-Wallén. Sverige är inte något annat land – Sverige är Sverige. Jag trodde att vi var ganska ense om att Sverige är ett alliansfritt land och ett land som håller på folkrätten och humanitära principer. Vi har vår egen utrikespolitik och biståndspolitik. Det är vår egen politik som vi skall ställa upp för och försvara. Jag vill uppmana biståndministern att läsa utrikesministerns inlägg i debatten om Mellanösternfrågan, där han slår fast ett antal viktiga principer för svensk utrikespolitik. Dessa stämmer faktiskt ganska bra också på detta fall. Han säger bl. a.: "En tredje princip i svensk utrikespolitik, och en princip som likaledes är grundläggande för hela FN-systemet, är principen om fredlig lösning av

tvister. Denna princip förutsätter att de olika parterna i en konflikt är beredda att tala med varandra.”

Den rätta vägen för Sverige är inte att förse den ena parten i en konflikt med militära förnödenheter – detta gäller oavsett av vilket slag dessa än må vara. Den rätta vägen för Sverige är att verka för nationell försoning och hjälpa de lidande människorna.

Anf. 5 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det tycks som om Margaretha af Ugglas vet vad vi i utrikesdepartementet och regeringen kommer fram till redan innan vi har tagit ställning. Jag har ju här gjort klart att vi analyserar frågan och ännu inte är färdiga för något ställningstagande. Eftersom vi än så länge inte har något förslag, kan vi inte inbjuda riksdagen att ta ställning. Man måste ändå hålla på formerna i detta arbete, och det bör också Margaretha af Ugglas göra.

Jag är nästan litet ledsen över att behöva säga att det nog är först när man har insikten om det fruktansvärda som pågår i Moçambique – RNM-banditernas meningslösa dödande och fruktansvärda förödelse – som man förstår att något mer än vad vi hittills har gjort måste göras. Vi kan inte bara se på, när så mycket av utvecklingsansträngningar går till spillo.

När vi så småningom fattar beslut i den här frågan, kommer vi att hålla fast vid principer om folkrätten, det humanitära biståndet och de allmänna riktlinjerna för svensk biståndspolitik. När vi kommer till litet mer konkreta ställningstaganden, hoppas jag att Margaretha af Ugglas också skall förstå detta litet bättre.

Anf. 6 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Förödelserna är svåra och lidandet är stort också i Etiopien, Angola och Afghanistan, biståndsministern. Skall vi ge säkerhetsinriktat gråzonsbistånd också till dessa länder? Skall vi inte i stället försöka hjälpa med humanitärt bistånd? Var det någon vidare hjälp för svenskarna i Angola att de åkte i militärkonvoj?

Jag håller med biståndsministern om att jag vet väldigt litet om vad som försigår i utrikesdepartementet. Men jag läser tidningar och har kunnat notera att de nordiska utrikesministrarna har informerats och blivit tillfrågade, att SADCC-representanter får diskutera dessa frågor men inte Sveriges riksdag. Detta tycker jag är allvarligt.

Anf. 7 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att den svenska regeringen anser att Moçambiques situation är helt unik, med en förödelse och en aggression som den Sydafrikastödda RNM-gerillan svarar för i detta land. Det är en unik situation som kräver unika åtgärder.

Talmannen anmälde att Margaretha af Ugglas anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 8 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Gunnar Hökmark har i en fråga till mig hävdad att regeringen i samband med överbefälhavarens rapport om ubåtskränkningarna tillsatte en egen analysgrupp med uppgift att granska och analysera rapportens innehåll.

Han har frågat vilka direktiv denna grupp hade och vilka särskilda kriterier för sin analys den hade att använda som motiverade en värdering av rapportens material vid sidan av den som gjordes av överbefälhavaren.

Jag har nyligen besvarat en fråga med likartat innehåll som Olle Aulin ställt. Som jag förklarade för Aulin fick tre tjänstemän i regeringskansliet i uppdrag att ta del av det underlag på vilket överbefälhavarens rapport grundades. Detta skedde på förslag av överbefälhavaren. Syftet var att förbereda regeringens mottagande av rapporten. Tjänstemännen gavs inga instruktioner att använda några speciella kriterier för sitt arbete.

När tjänstemännen slutfört sitt uppdrag redovisade de sina synpunkter för regeringen, och på regeringens uppdrag lämnade de därefter samma redovisning till de borgerliga partiernas ledare.

Anf. 9 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Först vill jag be att få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation. Den avsåg inte att ifrågasätta regeringens rätt eller det lämpliga i att låta en analysgrupp ur regeringskansliet förbereda regeringens mottagande av ÖB:s rapport. Tvärtom motiverar frågans natur att regeringen låter göra en sådan beredning.

Däremot vill jag hävda att det hade varit lämpligt både gentemot svenska folket och för regeringens eget agerande, om man hade preciserat och definierat utifrån vilka utgångspunkter denna granskning skulle göras.

Såvida inte regeringens analysgrupp skulle stå för någon övergranskning, kan dess syfte knappast ha varit att avgöra vad som var rätt eller fel i ÖB:s rapport. Den kompetensen hade den ju heller inte. Däremot syftade den rimligtvis till att analysera vad som i ÖB:s rapport eventuellt kunde ge anledning till eller ställa krav på politiskt agerande i en viss situation. Dess uppgift måste därför ha varit att pröva bevisvärdet i rapportens olika delar och rensa undan osäkerhet i resonemang och enskildheter snarare än att ge en så sannolik och fullständig bild av kränkningarna som möjligt är.

Det är på grund av detta som det inte är rimligt att hävda att regeringens analysgrupp ger en bättre bild av ubåtskränkningarnas omfattning än ÖB:s rapport. Det måste snarare t. o. m. vara tvärtom. Utan kvalificerade antaganden och väl underbyggda hypoteser får man en minimalistisk bild, som inte kan utgöra någon rimlig grund vare sig för den försvarspolitiska debatten eller för den militära planeringen.

Skulle vi t. ex. basera vår säkerhetspolitik enbart på de angreppsförberedelser vi har bevis för, skulle den vara baserad på en urusel bild av den verklighet vi lever i.

Därför är Roine Carlssons agerande oroande. Han använder i sina

resonemang regeringsgruppens analys som om det är denna som ger den sanna och fullständiga bilden av ubåtskränkningarnas omfattning. Det skapar osäkerhet om vad han själv anser. På samma gång som det enbart finns anledning att agera utrikespolitiskt på det man har en fullständig säkerhet om, vore det angeläget om regeringen som sin grund för försvarsdebatten redovisade den bild som man rimligtvis kan skapa sig med skäliga antaganden. Det är nämligen den bilden vår försvarspolitik måste bygga på.

I Storlien nyligen gav försvarsministern emellertid en minimalistisk bild av kränkningarna genom att hävda att det är svårt att säga något bestämt om omfattningen av kränkningarna och att det inte gått att säkra bevis för nationalitet. Det kan säkert hävdas, men den viktiga frågeställningen blir likväl: Har regeringen och försvarsministern över huvud taget ingen uppfattning om i vilken omfattning dessa kränkningar förekommer?

Om han inte har det måste man ifrågasätta om han egentligen tror på att det förekommer kränkningar, om han litar på de militära myndigheterna. Tyvärr finns det flera skäl till dessa ifrågasättanden.

Trots att det nu är snart sju år sedan Sverige väcktes av att det stod en sovjetisk ubåt på grund i Blekinge har ubåtsskyddet ännu inte fått någon rimlig styrka. På försvarsministerns uppdrag utreds nu en omorganisation av bl. a. armén, vilket inte innebär något annat än den kraftigaste nedrustningen sedan 1925. Det tyder inte på att Roine Carlsson tar det hot som ubåtskränkningarna innebär på allvar.

I den ytterligt väl ansedda tidskriften *Economists* nyhetsbrev *Foreign Report* kunde man nyligen läsa att Roine Carlsson i sällskap med sina nordiska kolleger hade skämtat bort försvarsledningens rapporter och ubåtskränkningarna. Roine Carlsson har givetvis, som sig bör, dementerat detta. Men såvida det inte rör sig om en ren konspiration måste det rimligen finnas någon grund för det som skrivits. Vad som minskar tilltron till Roine Carlssons dementi är att han tidigare visat att han inte drar sig för omdömeslösa skämt om marinen.

Oavsett vad han exakt har sagt vid detta tillfälle står en sak helt klar: Sveriges försvarsminister måste i alla situationer – inte minst när han äter middag med andra länders försvarsministrar – yttra sig om ubåtskränkningarna så, att det inte finns minsta tvivel om den svenska regeringens uppfattning i denna fråga. I denna del har uppenbarligen Roine Carlsson inte hållit måttet.

Det som gör det berättigat med misstro mot försvarsministerns dementier är att han, månaden efter sin sammankomst med de nordiska försvarsministerrarna, blev informerad av sin sakkunnige Nils Sköld att denne i en intervju skulle komma att hävda att Sveriges ubåtspolitik och den tidigare protesten till Sovjetunionen bygger på osäker grund och grundläggande tankefel. Såvitt vi vet hade Roine Carlsson inga invändningar mot att en av hans närmaste tjänstemän på detta vis sökte desavouera regeringens politik i denna utomordentligt viktiga fråga.

Därför är det befogat med misstro till försvarsministerns dementier efter hans danska middag. Därför är det befogat att här i dag be att få veta vad Roine Carlsson sade till Nils Sköld. Det finns i allra högsta grad anledning att till försvarsministern ställa frågan vad han anser om den bild av kränkningar-

nas omfattning som ÖB redovisat och om han anser att det mönster som ÖB-rapporten redovisar ger en lämplig grund för svensk försvarspolitisk debatt.

Anf. 10 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Det som interpellationen handlar om har jag ju beskrivit, och det som hände är ett exempel på ett noggrant beredningsförfarande. Att det hela fick just denna form berodde bl. a. på önskemål från överbefälhavaren. Med ett så omfattande underlag som det här var fråga om och mot bakgrund av ett bedömt behov att regeringen omedelbart efter överbefälhavarens rapport skulle kommentera denna, är det både naturligt och riktigt att regeringen vid sin beredning noga går igenom grundmaterialet.

Jag kan försäkra Gunnar Hökmark att det inte är anmärkningsvärt att regeringen eller regeringskansliets tjänstemän gör på detta sätt. Både jag själv och flera medarbetare har vid olika tillfällen fått föredragningar såväl av överbefälhavaren och försvarsstabschefen som av olika deltagare i analysgruppen. Jag och mina medarbetare har också på ort och ställe på fartyg, i analyscentraler och på minstationer diskuterat igenom dessa frågor med personalen.

Herr talman! Interpellationen gällde analysen av ÖB:s rapport om ubåtskränkningarna. Jag kan förstå att herr Hökmark har svårt att ta till sig den redovisning som är lämnad i svaret och far ut på andra områden, som interpellationen icke på något sätt handlar om. Jag vill, herr talman, stillsamt bara kommentera detta med följande ord. Det som Gunnar Hökmark påpekat och tar upp blir inte sannare bara för att Gunnar Hökmark tror sig veta vad som har förevarit. Jag har deltagit i sammanträdena och torde därmed ha litet större möjligheter än både de personer som står bakom den här utländska pamfletten och Gunnar Hökmark att bedöma vad som har förevarit.

Anf. 11 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Försvarsministerns inlägg nyss visar på vådan av att ha färdigskrivna inlägg i kammaren. Jag ifrågasatte inte det lämpliga i att regeringen tillsatte en egen analysgrupp. Den diskussion som jag tycker det är viktigt att föra gäller vilken roll man vill tilldela regeringens analysgrupp och vilken bild man vill ge av de resultat som gruppen kom fram till resp. vad ÖB-rapporten pekar på.

Jag vill framhålla att det är rätt så viktigt att även regeringen för svenska folket redovisar sin syn på i vilken omfattning ubåtskränkningarna förekommer och vilket mönster man tycker sig se. Och då räcker det inte med en minimalistisk bild, som enbart bygger på det man har ovedersägliga bevis på, utan det måste vara rimligt att begära att man skall komma med kvalificerade antaganden och väl underbyggda hypoteser. Annars skulle vi över huvud taget inte ha någon grund för ett försvar, för allting kan inte bevisas.

Den andra delen av frågeställningen hänger i högsta grad samman med vilken bild man vill ge av ubåtskränkningarnas omfattning och deras mönster. Det är nämligen så att Roine Carlssons företrädare när det gäller ubåtsmiddagar, Lennart Bodström, dementerade även han. Och det är så att

Roine Carlsson genom att han blev informerad av Nils Sköld i praktiken accepterade budskapet i Nils Skölds brev dagen innan ubåtsrapporten publicerades. Detta har i allra högsta grad att göra med vilken roll man vill tilldela dessa olika analysgrupper och den bild som därmed skapas av ubåtskränkningarna.

Man kan konstatera att Roine Carlsson genom sitt agerande inte skapar en trovärdighet för den svenska ubåtsskyddspolitiken. Det finns ändå bara ett entydigt sätt att göra klart för svenska folket och omvärlden att man tar kränkningarna på allvar, och det är att man tillför försvaret sådana resurser som försvaret anser sig behöva för att kunna hejda ubåtskränkningarna. Därför hänger kanske den svenska säkerhetspolitikens trovärdighet inte så mycket på Roine Carlssons dementier, utan mera på vad regeringen faktiskt gör när överbefälhavaren på måndag presenterar sin rapport om det framtida ubåtsskyddet.

Anf. 12 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag vill för herr Hökmarks ytterligare begrundande belysa följande.

Överbefälhavarens rapport förelåg i sin helhet redan innan regeringskansliets tjänstemän påbörjade arbetet. Och ÖB har framhållit att inga slutsatser eller siffror ändrades efter den s. k. beredningsgruppens diskussioner med analysgruppen.

Jag har tidigare offentligt redovisat hur regeringen ser på sådana här frågor. Hökmark borde, med all önskvärd tydlighet, vara förtrogen med den saken, om han nu har tagit del av materialet.

När det gäller Nils Sköld har Hökmark här i riksdagen ställt en fråga till mig, och jag har redovisat vad som gäller i det sammanhanget.

Låt mig slutligen, herr talman, säga följande: Det oroar mig inte särskilt mycket om Hökmark är litet tväksam beträffande min trovärdighet i egenskap av försvarsminister. Jag är nämligen i den situationen, herr Hökmark, att jag inte behöver övertyga Hökmark om min trovärdighet. Det är helt andra faktorer som påverkar saken, och jag tar det rätt så lugnt på den punkten. Jag känner mig alltså inte det minsta orolig, om herr Hökmark tvivlar på mina uppgifter.

Anf. 13 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag tror nog att Roine Carlsson skulle göra klokt i att litet mer ta på allvar även vad oppositionspolitiker och andra utanför regeringskretsen tycker och tänker. Det är faktiskt ganska viktigt att en försvarsminister i alla lägen agerar så att han inger förtroende – inte bara hos det egna partiet utan även hos andra.

När det gäller den svenska säkerhetspolitikens trovärdighet kan man inte säga att det är någon särskilt stor triumf att detta i internationella massmedia framställs som om försvarsministern inte tror på den svenska försvarsledningen och de kränkningar som ubåtshotet innebär.

Det är möjligt att Roine Carlsson inte öppet har skämtat om detta. Men vad man klart kan säga är att han inte har agerat så, att omvärlden fullt och fast tror på vad han officiellt deklarerar. Det är en avgörande brist.

Prot. 1987/88:68
12 februari 1988

*Om analysen av ÖB-
rapporten om
ubåtskränkningar*

Sedan till en annan fråga, herr talman, nämligen frågan om vad den här debatten handlar om. Jag har inte på något sätt ifrågasatt regeringens tillsättande av en analysgrupp. Jag har heller inte hävdat att man ändrat någonting i ÖB-rapporten. Däremot har jag sagt att det är viktigt att regeringen redovisar en bedömning av det mönster som gäller för de här kränkningarna. Jag ställde en fråga som det i allra högsta grad hade varit rimligt att Roine Carlsson svarat på. Jag frågade nämligen om han anser att det mönster som ÖB-rapporten redovisar ger en lämplig grund för svensk försvarspolitisk debatt. Den frågan har försvarsministern inte svarat på, och han har inte heller tidigare – det framgår av hans agerande – gett något svar på den frågan.

I det tal som försvarsministern höll i Storlien sade han enbart att det var osäkert i vilken omfattning dessa kränkningar förekommer. Det är den minimalistiska bilden och den är inte bra för den svenska försvarspolitiska debatten, därför att denna behöver en gemensam grund och därför att den måste bygga på kvalificerade antaganden och väl underbyggda hypoteser. Det är således av intresse vad en försvarsminister säger och anser om den omfattning och det mönster som utpekas i ÖB-rapporten. Den saken vill Roine Carlsson inte uttala sig om här kammaren.

Anf. 14 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Efter vår beredning kom vi ju fram till samma uppfattning som överbefälhavaren, att kränkningar har förekommit och att nationaliteten inte kunde bestämmas. Jag tycker att det är viktigt att återigen slå fast detta.

Slutligen, herr talman! Det är väl egentligen icke den svenska säkerhetspolitiken som har trovärdighetsbekymmer, utan det är i stället moderaten Hökmark och några till som har sådana bekymmer.

Talmannen anmälde att Gunnar Hökmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1987/88:83 till lagutskottet

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 11 februari

1987/88:185 av *Göran Ericsson* (m) till justitieministern om översyn av bestämmelserna om nedläggning av förundersökning:

Rättstryggheten för människor är ett område som ständigt måste försvaras. Det gäller inte enbart bra polismän som gör allsidiga utredningar. Det gäller även processer som ur alla synpunkter tillvaratar den enskildes intressen och i lika hög grad de rättsområden där domstolarna inte får insyn eller de områden som inte faller under domstolens bedömningsfält.

Många av de anmälningar som leder till polisutredningar går till avskrivning. I mindre brottmål eller trafikmål är det polismyndigheten som är förundersökningsledare, i större är det åklagarmyndigheten.

Polisutredningen syftar ju ytterst till att klarlägga om ett brott begåtts och i så fall vem som begått brottet och slutligen förete så stark bevisning att han eller hon kan dömas i domstol.

När sådan bevisning inte kan erhållas eller det visar sig att den misstänkte inte alls är misstänkt avskrivs målet. Det är då två fall av avskrivningsgrund som är av stort intresse. Den vanligaste är "brott ej styrkt" och den andra centrala är "gärningen ej brott".

I många fall sker slentrianmässigt avskrivning på grunden att "brott ej styrkt", men då kvarstår fortfarande misstanken mot den enskilde och han blir föremål för en registeruppgift. Många som av olika skäl varit inblandade i påstådda brott finns på den grunden onödigtvis antecknade i register som kan dyka upp när man söker vissa typer av tjänster m. m.

Mot den bakgrunden är det av stor vikt att avskrivningsinstitutet får uppmärksamhet och att personer som varit inblandade i en brottsutredning vet, att om de avförs som gärningsman i en polisutredning skall målet inte ligga kvar i registeruppgifter utan avskrivs på grunder som t. ex. "gärningen ej brott" eller "ej spaningsresultat", men inte annat än där det är särskilt påkallat bli kopplat till den ur utredningen avförde gärningsmannen på grunden "brott ej styrkt".

Slutligen kan det finnas anledning att peka på, att regler som behöver ändras i andra fall vanligtvis påpekas av domstolar, åklagare eller polis. Här gäller det en regel som i sig är utan anmärkning som arbetsinstrument, men där själva tillämpningen av slentrian kan medföra stora skador för den enskilde.

Det är också på detta område som rättsstaten bör se till att ingen oskyldig kommer i kläm.

Mot bakgrund av vad jag ovan anfört vill jag ställa följande frågor till justitieministern:

1. Avser justitieministern att göra justeringar i avskrivningsgrunderna så att det klarare framgår i vilka sammanhang de olika avskrivningsinstituten skall användas och för att skydda enskilda människor?

2. Avser justitieministern att ändra reglerna så, att den enskilde får ett beslutsmeddelande i vilket det framgår klart dels innebörden av avskrivningsbeslutet, dels var det kan överklagas?

6 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 11 februari

1987/88:346 av *Göran Ericsson* (m) till justitieministern om allmänna spaningsregistret:

Allmänna spaningsregistret (ASP) är ur brottsutredningssynpunkt ett synnerligen viktigt arbetsinstrument. Men fördelarna med detta register ligger främst i att det lämnar detaljerad upplysning om var och tillsammans med vilka som grova brottslingar befunnit sig. Man kan snabbt ringa in narkotikaligor och stöldligor samt andra grova brottslingars umgänge, där andra gärningsmän kan återfinnas.

Grunden för att bli antecknad i registret är att någon begår ett brott. Det räcker med en butiksstöld, så är gärningsmannen inregistrerad i ASP-registret. Men han blir också registrerad i RI och i person- och belastningsregistret, vilket lämnar upplysningar om tidigare brott och är viktigt vid exempelvis åklagarens ställningstagande till tvångsåtgärd.

Det kan enligt min mening inte vara nödvändigt att i ASP registrera samtliga gärningsmän. Det måste vara möjligt att tillskapa regler som avskiljer butiksstölder och liknande brott där inget spaningsvärde finns i uppgiften.

Mot den bakgrunden vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Avser justitieministern att göra en översyn av registerfakta som bör kunna utelämnas ur ASP-registret och sådana som har ett brottsspaningsvärde och för vilka ASP-registret en gång tillkom?

1987/88:347 av *Claes Rensfeldt* (s) till socialministern om legitimationsbevis för pensionärer:

Tidigare fick alla som beviljats pension ett skriftligt bevis, i form av ett mindre kort, att de erhållit pension. Nu erhåller de ett besked där det också framgår pensionens storlek och från vilken tidpunkt pensionen utgår. Om en pensionär vill ha ett legitimationsbevis, måste vederbörande varje år begära detta hos lokala försäkringskassan.

Då alla pensionärer har rätt till rabatt på tåg, buss och flyg och i vissa fall lägre kostnad för hemförsäkring, måste de styrka detta. För en ålderspensionär är detta inget problem, då de genom körkort, pass eller annan legitimation kan styrka sin ålder och därigenom styrka att de har pension. För alla förtidspensionärer måste beviljad pension styrkas genom ett intyg begärt hos försäkringskassan.

För att förenkla denna procedur borde en pensionslegitimation utfärdas automatiskt när pensionen beviljas.

Prot. 1987/88:68
12 februari 1988

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga statsrådet:

Meddelande om frågor

Kommer socialministern att verka för att pensionärer, då speciellt förtidspensionärer, automatiskt erhåller ett pensionsbevis i samband med att pensionen beviljas?

7 § Kammaren åtskildes kl. 10.40.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Olof Marcusson